

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 29. června 2023 ve věci č. 9839/22 – *Bijan Balahan proti Švédsku*

Senát první sekce Soudu shledal šesti hlasy proti jednomu, že vydání stěžovatele k trestnímu stíhání za závažné trestné činy do USA není v rozporu s článkem 3 Úmluvy, jelikož stěžovatel neprokázal, že by mu v USA hrozilo uložení nesnížitelného doživotního trestu odnětí svobody nebo trestu hrubě nepřiměřeného.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, občan Íránu a USA, se měl v USA dopustit napadení jiné osoby, které měl způsobit přes 30 řezných ran nožem. Po svém zadržení byl později propuštěn na kauci a uprchl z USA do Švédska. Spojené státy proto požádaly o jeho vydání pro závažné trestné činy včetně mučení a těžkého ublížení na zdraví. Švédsko rozhodlo o jeho vydání, které bylo následně pozastaveno na základě rozhodnutí Soudu o vydání předběžného opatření v této věci.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3

Stěžovatel namítal, že jeho vydání do USA by bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, protože mu hrozil doživotní trest odnětí svobody bez možnosti podmíněného propuštění a současně hrubě nepřiměřený trest.

a) Obecné zásady

1. Vydávání cizinců

Soud připomněl, že k porušení článku 3 Úmluvy dožadným státem dochází tam, kde existují závažné důvody se domnívat, že dotyčné osobě, bude-li vydána, hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu článku 3 (*Soering proti Spojenému království*, č. 14038/88, rozsudek pléna ze dne 7. července 1989, § 88). Aby Soud posoudil existenci rizika špatného zacházení, musí zkoumat předvídatelné následky vydání stěžovatele do dožadujícího státu. Musí proto posoudit situaci v dožadujícím státě ve smyslu požadavků článku 3 Úmluvy. V zásadě je na stěžovateli, aby prokázal, že existují závažné důvody se domnívat, že by byl vystaven skutečnému riziku zacházení v rozporu s článkem 3. Pokud jsou takové důkazy předloženy, je na vládě, aby rozptýlila pochybnosti, které vyvolávají (*Sanchez-Sanchez proti Spojenému království*, č. 22854/20, rozsudek velkého senátu ze dne 3. listopadu 2022, § 95–97).

2. Doživotní vězení a hrubě nepřiměřený trest

Uložení doživotního trestu odnětí svobody zletilé osobě není samo o sobě neslučitelné s článkem 3 Úmluvy, pokud není hrubě nepřiměřené a pokud se nejedná o nesnížitelný trest (*Kafkaris proti Kypru*, č. 21906/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. února 2008, § 97).

Soud zopakoval, že pro označení trestu za "hrubě nepřiměřený" používá přísná kritéria, která jsou naplněna pouze ve vzácných případech (*Harkins a Edwards proti Spojenému království*, č. 9146/07, 32650/07, rozsudek ze dne 17. ledna 2012, § 133). Cílem Úmluvy není vnucovat její normy nesmluvním státům. Je tak třeba zohlednit, že praxe při ukládání trestů se značně liší a že mezi státy budou často existovat legitimní rozdíly v délce trestů i za podobné trestné činy. Pouze výjimečně bude stěžovatel schopen prokázat, že trest, který by mu hrozil v nesmluvním státě, by byl hrubě nepřiměřený, a tudíž v rozporu s článkem 3 (tamtéž, § 134).

Pokud jde o nesnížitelné doživotní tresty, Soud nedávno v rozsudku *Sanchez-Sanchez proti Spojenému království* (cit. výše, § 78–99) rozvinul svou dřívější judikaturu týkající se nepodmíněných doživotních trestů v souvislosti s vydáváním. Podle Soudu je třeba rozlišovat mezi tresty na doživotí ve

vnitrostátním kontextu a v kontextu extradice. Zatímco zásady stanovené ve věci *Vinter a ostatní proti Spojenému království* (č. 66069/09, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2013) musí být použity ve vnitrostátních případech, v kontextu extradice je třeba modifikovaný přístup. Ten zahrnuje dvě fáze: napřed je třeba zjistit, zda stěžovatel prokázal, že existují závažné důvody domnívat se, že v případě vydání a odsouzení existuje reálné riziko uložení trestu odnětí svobody na doživotí bez možnosti podmíněčného propuštění. Teprve pokud toto prokáže, ve druhé fázi je třeba zjistit, zda po odsouzení existuje mechanismus, který vnitrostátním orgánům umožňuje vzít v potaz nápravu vězně či jiné důvody pro jeho propuštění. Dostupnost procesních záruk v dožadujícím státě není předpokladem pro dodržení článku 3 ze strany dožádaného smluvního státu (*Sanchez-Sanchez proti Spojenému království*, cit. výše, § 91–95).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

1. Doživotní vězení bez možnosti propuštění

V projednávané věci Soud dospěl na základě předložených materiálů k závěru, že neexistuje reálné riziko, že by byl stěžovateli uložen doživotní trest odnětí svobody bez možnosti podmíněčného propuštění. Stěžovatel však namítal, že by doživotní trest s možností podmíněčného propuštění v jeho případě znamenal *de facto* doživotní trest bez možnosti propuštění, jelikož by si musel odpykat minimální dobu až 61 let, než by mohl být podmíněčně propuštěn. To by přesáhlo jeho očekávanou délku života.

V kontextu vnitrostátních případů Soud shledal, že pokud lze u doživotně odsouzených uvažovat o podmíněném propuštění až po odpykání 40 let, nelze tyto doživotní tresty považovat za snížitelné pro účely článku 3 Úmluvy (*T. P. a A. T. proti Maďarsku*, č. 37871/14 a 73986/14, rozsudek ze dne 4. října 2016, § 45 a 48). Naproti tomu v extradičním kontextu není dožádaný smluvní stát povinen na poli článku 3 zkoumat dostupnost procesních záruk v dožadujícím státě. Zkoumání příslušných právních předpisů a praxe dožadujícího státu totiž může být pro dožádaný stát nepřiměřeně obtížné, a jednalo by se tak o příliš extenzivní výklad odpovědnosti smluvního státu (*Sanchez-Sanchez*, § 92–93).

V projednávané věci stěžovatel nerozporoval, že ve státě Kalifornie existuje mechanismus pro podmíněčné propuštění, namítal však, že by mu tento mechanismus nebyl k dispozici, jelikož by si napřed musel odpykat 61 let. Soud konstatoval, že stěžovatel nepředložil dostatečné důkazy o tom, že mu skutečně hrozí uložení takto dlouhého minimálního trestu. Podotkl, že stěžovatel dosud nebyl v daném případě souzen ani odsouzen a je obtížné spekulovat, zda bude odsouzen v některém nebo ve všech bodech obžaloby. Jak Soud uznal ve věci *Sanchez-Sanchez*, existuje mnoho faktorů, které mohou hrát roli při ukládání trestu, a před vydáním rozsudku není možné zabývat se všemi myslitelnými situacemi a scénáři (tamtéž, § 108).

Soud připustil, že stěžovatel byl v minulosti odsouzen za dva trestné činy, což by mohlo vést k uplatnění kalifornského zákona „tříkrát a dost“ (*Three Strikes Law*), podle něhož mu potenciálně vzhledem k předchozím odsouzením hrozí trest odnětí svobody na doživotí s minimální délkou trestu 61 let. Státní zástupci a soudci však mohou při použití zákona „tříkrát a dost“ postupovat podle vlastního uvážení. Pokud by se rozhodli tento zákon v jeho případě neuplatnit, byl by minimální trest podstatně kratší, a to 17 let. Stěžovatel nepředložil žádné důkazy o tom, že by tato diskreční pravomoc byla uplatňována jen zřídka, či že by existovalo vysoké riziko, že zákon bude v jeho případě uplatněn, ani důkazy o tom, že by obžalovaní s podobným trestním záznamem jako on byli odsouzeni k doživotnímu trestu odnětí svobody s takto dlouhou minimální dobou. Podle vyjádření, které stěžovateli poskytl advokát vykonávající praxi v Kalifornii, je velmi obtížné předvídat, jaký bude výsledek trestního stíhání stěžovatele. Kromě toho by měl stěžovatel právo podat odvolání. Navíc, minimální trest, který by si musel odpykat před tím, než by mohl být podmíněně propuštěn, by mu mohl být snížen za kredity získané během výkonu trestu.

Soud proto uzavřel, že stěžovatel neprokázal, že existuje reálné riziko, že v případě jeho vydání mu bude uložen doživotní trest s minimální délkou 61 let. Neprokázal tak, že by mu v případě vydání do USA hrozilo zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy z důvodu rizika, že bude *de iure* nebo *de facto*

odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody bez možnosti podmíněčného propuštění. Soud tudíž nemusel přistoupit k druhé fázi testu.

2. Hrubě nepřiměřený trest

Soud zopakoval, že trest nelze považovat za hrubě nepřiměřený jen proto, že je přísnější než trest, který by byl uložen v jiném státě (*Čalovsis proti Lotyšsku*, č. 22205/13, rozsudek ze dne 24. července 2014, § 141). Stěžovatel byl obviněn ze závažných trestných činů. Odsouzen by byl až poté, co by soud v Kalifornii projednal případ, vzal v úvahu všechny relevantní faktory a rozhodl, zda využije případné zpřísnění trestu vyplývající z jeho předchozích odsouzení. Stěžovatel neprokázal, že existuje reálné riziko, že bude odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody bez možnosti propuštění. Nepodložil tedy své tvrzení, že by mu v případě vydání do USA hrozilo uložení hrubě nepřiměřeného trestu.

Soud tak celkově uzavřel, že vydáním stěžovatele do USA by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Wojtyczek ve svém nesouhlasném stanovisku upozornil, že uložení doživotního trestu s možností propuštění teprve po 61 letech stěžovateli je v USA zcela reálné a představuje uložení *de facto* doživotního trestu. Kritizoval většinu, že diskreční pravomoc soudu při vyměření trestu vnímala jako výhodu pro stěžovatele, a nikoli jako hrozbu. Stejně tak zdůraznil, že většinou zdůrazňovaná vysoká míra nejistoty v délce trestu znamená pro stěžovatele velké riziko nepříznivého výsledku. Dodal, že nesmluvní státy Úmluvy by měly mít možnost Soudu předložit v řízení svá stanoviska a hájit své zájmy. A konečně uzavřel, že problém přístupu Soudu v tomto případě spočívá v tom, že podle použité metodiky ztratí záruky článku 3 Úmluvy v kontextu extradičního řízení jakýkoli praktický účinek.